

Cicero *Pro Cluentio*

Cicero *Pro Cluentio* 27–32 & 35–37

12-25: Cicero relates Oppianicus the Elder's attempt on Cluentius' life and the subsequent trials of Scamander, Fabricius and Oppianicus the Elder. Scamander and Fabricius are easily convicted, leading Cluentius to pursue Oppianicus the Elder. During his trial, Oppianicus the Elder attempts to save himself by bribing the jury, but it backfires, and he is convicted and exiled.

26: Cicero proves that Cluentius did not poison Balbutius, through the testimony of Balbutius' father; this also absolves Cluentius of the attempted murder of Oppianicus the Younger.

27

unum etiam mihi reliquum eiusmodi crimen est, iudices, ex quo illud perspicere possitis, quod a me initio orationis meae dictum est: quidquid mali per hos annos Aulus Cluentius viderit, quidquid hoc tempore habeat sollicitudinis ac negoti, id omne a matre esse conflatum. Oppianicum¹ veneno necatum esse, quod ei datum sit in pane per Marcum Asellium quendam, familiarem ipsius, idque Habiti consilio factum esse, dicitis. in quo primum illud quaero, quae causa Habito fuerit, cur interficere Oppianicum¹ vellet. inimicitias enim inter ipsos fuisse confiteor: sed homines inimicos suos morte affici volunt, aut quod metuunt, aut quod oderunt. quo tandem igitur Habitus metu adductus, tantum in se facinus suscipere conatus est? quid erat, quod iam Oppianicum¹ poena affectum pro maleficiis, eiectionem e civitate, quisquam timeret? quid metuebat? ne oppugnaretur a perditio? an ne accusaretur a condemnato? an ne exsulis testimonio laederetur? sin autem, quod oderat Habitus inimicum, idcirco illum vita frui noluit, adeone erat stultus, ut illam, quam tum ille vivebat, vitam esse arbitraretur, damnati, exsulis, deserti ab omnibus? quem propter animi importunitatem nemo recipere tecto, nemo adire, nemo alloqui, nemo aspicere vellet? huius igitur vitae Habitus invidebat? hunc si acerbè et penitus oderat, non eum quam diutissime vivere velle debebat? huic

Oppianicus¹ = Oppianicus the Elder
Oppianicus² = Oppianicus the Younger

mortem maturabat inimicus, quod illi unum in malis perfugium erat calamitatis? qui si quid animi et virtutis habuisset (ut multi saepe fortes viri in eiusmodi dolore), mortem sibi ipse conscisset, huic quamobrem id vellet inimicus offerre, quod ipse sibi optare deberet? nam nunc quidem quid tandem illi mali mors attulit? nisi forte ineptiis ac fabulis ducimur, ut existimemus illum apud inferos impiorum supplicia perferre, ac plures illic offendisse inimicos quam hic reliquisset: a socrus, ab uxorum, a fratris, a liberum Poenis actum esse praecipitem in sceleratorum sedem atque regionem. quae si falsa sunt, id quod omnes intellegunt, quid ei tandem aliud mors eripuit praeter sensum doloris?

28

age vero, venenum per quem datum? per Marcum Asellium. quid huic cum Habito? nihil: atque adeo, quod ille Oppianico¹ familiarissime est usus, potius etiam simultas. eine igitur quem sibi offensioem Oppianico¹ familiarissimum sciebat esse, potissimum et suum scelus et illius periculum committebat? cur deinde tu, qui pietate ad accusandum excitatus es, hunc Asellium esse inultum tamdiu sinis? cur non Habiti exemplo usus es, ut per illum, qui attulisset venenum, de hoc praeiudicaretur? iam vero illud quam non probabile, quam inusitatum, iudices, quam novum, in pane datum venenum! faciliusne potuit quam in poculo? latius potuit abditum aliqua in parte panis quam si totum colliquefactum in potione esset? celerius potuit comestum quam epotum in venas atque in omnes partes corporis permanere? facilius fallere in pane (si esset animadversum) quam in poculo, cum ita confusum esset ut secerni nullo modo posset? “at repentina morte periit.” quod si esset ita factum, tamen ea res, propter multorum eiusmodi mortem, satis firmam veneni suspicionem non haberet. si esset suspiciosum, tamen ad alios potius quam ad Habitem pertineret. verum in eo ipso homines impudentissime mentiuntur. id ut intellegatis, et mortem eius et quemadmodum post mortem in Habitem sit crimen a matre quaesitum, cognoscite.

29

Oppianicus¹ = Oppianicus the Elder
Oppianicus² = Oppianicus the Younger

cum vagus et exsul erraret, atque undique exclusus Oppianicus¹ in Falernum se ad Lucium Quinctium contulisset, ibi primum in morbum incidit ac satis vehementer diuque aegrotavit. cum esset una Sassia, et Sexto Attio quodam, colono, homine valenti, qui simul esse solebat, familiarius uteretur quam vir dissolutissimus, incolumi fortuna, pati posset; Nicostratus quidam, fidelis Oppianici¹ servulus, percuriosus et minime mendax, multa dicitur renuntiare domino solitus esse. interea Oppianicus¹ cum iam convalesceret, neque in Falerno improbitatem coloni diutius ferre posset, et huc ad urbem profectus esset (solebat enim extra portam aliquid habere conducti), cecidisse ex equo dicitur, et homo infirma valetudine latus offendisse vehementer, et, posteaquam ad urbem cum febris venerit, paucis diebus esse mortuus. mortis ratio, iudices, eiusmodi est, ut aut nihil habeat suspicionis, aut, si quid habet, id intra parietes in domestico scelere versetur.

30

post mortem eius Sassia statim moliri nefaria mulier coepit insidias filio: quaestionem habere de viri morte constituit. emit de Aulo Rupilio, quo erat usus Oppianicus¹ medico, Stratonem quendam, quasi ut idem faceret, quod Habitus in emendo Diogene fecerat. de hoc Stratone et de Ascla quodam servo suo quaesituram esse dixit. praeterea servum illum Nicostratum, quem nimium loquacem fuisse, ac nimium domino fidelem arbitrabatur, ab hoc adolescente Oppianico² in quaestionem postulavit. hic cum esset illo tempore puer, et illa quaestio de patris sui morte constitui diceretur; etsi illum servum et sibi benevolum esse et patri fuisse arbitrabatur, nihil tamen est ausus recusare. advocantur amici et hospites Oppianici¹ et ipsius mulieris multi, homines honesti atque omnibus rebus ornati. tormentis omnibus vehementissimis quaeritur. cum essent animi servorum et spe et metu tentati, ut aliquid in quaestione dicerent, tamen, ut arbitror, auctoritate advocatorum adducti, in veritate manserunt, neque se quicquam scire dixerunt.

31

quaestio illo die de amicorum sententia dimissa est. satis longo intervallo post iterum advocantur. habetur de integro quaestio: nulla vis tormentorum acerrimorum praetermittitur: aversari advocati et

Oppianicus¹ = Oppianicus the Elder
Oppianicus² = Oppianicus the Younger

iam vix ferre posse: furere crudelis atque importuna mulier, sibi nequaquam, ut sperasset, ea, quae cogitasset, procedere. cum iam tortor atque essent tormenta ipsa defessa, neque tamen illa finem facere vellet, quidam ex advocatis, homo et honoribus populi ornatus et summa virtute praeditus, intellegere se dixit, non id agi, ut verum inveniretur, sed ut aliquid falsi dicere cogerentur. hoc postquam ceteri comprobarunt, ex omnium sententia constitutum est, satis videri esse quaesitum. redditur Oppianico² Nicostratus: Larinum ipsa proficiscitur cum suis, maerens, quod iam certe incolumem filium fore putabat, ad quem non modo verum crimen sed ne ficta quidem suspicio perveniret: et cui non modo aperta inimicorum oppugnatio sed ne occultae quidem matris insidiae nocere potuissent. Larinum postquam venit, quae a Stratone illo venenum antea viro suo datum sibi persuasum esse simulasset, instructam ei continuo et ornatam Larini medicinae exercendae causa tabernam dedit.

32

unum, alterum, tertium annum Sassia quiescebat, ut velle atque optare aliquid calamitatis filio potius quam id struere et moliri videretur. tum interim, Hortensio et Quinto Metello consulibus, ut hunc Oppianicum² aliud agentem, ac nihil eiusmodi cogitantem, ad hanc accusationem detraheret, invito despondit ei filiam suam, illam, quam ex genero susceperat, ut eum nuptiis alligatum simul et testamenti spe devinctum posset habere in potestate. hoc ipso fere tempore Strato ille medicus domi furtum fecit et caedem eiusmodi: cum esset in aedibus armarium, in quo sciret esse nummorum aliquantum et auri, noctu duos conservos dormientes occidit in piscinamque deiecit: ipse armarii fundum exsecuit, et HS*** et auri quinque pondo abstulit, uno ex servis, puero non grandi, conscio. furto postridie cognito, omnis suspicio in eos servos, qui non comparebant, commovebatur. cum exsectio illa fundi in armario animadverteretur, quaerebant homines, quonam modo fieri potuisset. quidam ex amicis Sassiae recordatus est, se nuper in auctione quadam vidisse, in rebus minutis, aduncam ex omni parte dentatam et tortuosam venire serrulam, qua illud potuisse ita circumsecari videretur. ne multa: perquiritur a coactoribus: invenitur ea serrula ad Stratonem pervenisse. hoc initio suspicionis orto, et aperte insimulato Stratone, puer ille conscius pertimuit: rem omnem dominae

Oppianicus¹ = Oppianicus the Elder
Oppianicus² = Oppianicus the Younger

indicavit: homines in piscina inventi sunt: Strato in vincula coniectus est: atque etiam in taberna eius nummi, nequaquam omnes, reperiuntur.

33-34: Cicero tells the jury that Strato and Nicostratus were tortured once more as an inquiry into the burglary. However, Strato's testimony focusses on the alleged poisoning of Oppianicus the Elder instead of the burglary, proving that it is forged.

35

iam videtis, illam nefariam mulierem, iudices, eadem manu, qua, si detur potestas, interficere filium cupiat, hanc fictam quaestionem conscripsisse. atque istam ipsam quaestionem dicite quis obsignarit. unum aliquem nominate. neminem reperietis, nisi forte eiusmodi hominem, quem ego proferri malim quam neminem nominari. quid ais, Tite Acci? tu periculum capitis, tu indicium sceleris, tu fortunas alterius litteris conscriptas in iudicium afferes; neque earum auctorem litterarum, neque obsignatorem, neque testem ullum nominabis? et, quam tu pestem innocentissimo filio ex matris sinu deprompseris, hanc hi tales viri comprobabunt? esto: in tabellis nihil est auctoritatis.

quid istis hominibus factum est, Stratone et Nicostrato? quaero abs te, Oppianice², servo tuo Nicostrato quid factum esse dicas: quem tu, cum hunc brevi tempore accusaturus esses, Romam deducere, dare potestatem indicandi, incolumem denique servare quaestioni, servare his iudicibus, servare huic tempori debuisti. nam Stratonem quidem, iudices, in crucem esse actum exsecta scitote lingua: quod nemo est Larinatium qui nesciat. timuit mulier amens non suam conscientiam, non odium municipum, non famam omnium; sed, quasi non omnes eius sceleris testes essent futuri, sic metuit, ne condemnaretur extrema servuli voce morientis.

36

quod hoc portentum, di immortales, quod tantum monstrum in ullis locis? quod tam infestum scelus et immane, aut unde natum esse dicamus? iam enim videtis profecto, iudices, non sine necessariis me ac maximis causis, principio orationis meae de matre dixisse. nihil est enim mali, nihil sceleris, quod illa non ab initio filio voluerit, optaverit, cogitaverit, effecerit. nihil est ab Oppianico¹ sine consilio

Oppianicus¹ = Oppianicus the Elder

Oppianicus² = Oppianicus the Younger

mulieris cogitatum: quod nisi esset, certe postea, deprehensa re, non illa ut ab improbo viro discessisset, sed ut a crudelissimo hoste fugisset, domumque illam in perpetuum, scelere omni affluentem, reliquisset. non modo id non fecit, sed ab illo tempore nullum locum praetermisit in quo non instrueret insidias aliquas, ac dies omnes ac noctes tota mente mater de pernicie filii cogitaret. quae primum ut istum confirmaret Oppianicum² accusatorem filio suo, donis, muneribus, collocatione filiae, spe hereditatis obstrinxit.

neque in eo solum diligens fuit, ut accusatorem filio suo compararet sed etiam cogitavit, quibus eum rebus armaret. hinc enim illae sollicitationes servorum et minis et promissis: hinc illae infinitae crudelissimaeque de morte Oppianici¹ quaestiones: quibus finem aliquando non mulieris modus sed amicorum auctoritas fecit. ab eodem scelere illae triennio post habitae Larini quaestiones: eiusdem amentiae falsae conscriptiones quaestionum: ex eodem furore etiam illa conscelerata exsectio linguae: totius denique huius ab illa est et inventa et adornata comparatio criminis. atque his rebus cum instructum accusatorem filio suo Romam misisset, ipsa paullisper, conquirendorum et conducendorum testium causa, Larini est commorata: postea autem, cum appropinquare huius iudicium ei nuntiatum est, confestim huc advolavit, ne aut accusatoribus diligentia, aut pecunia testibus deesset; aut ne forte mater hoc sibi optatissimum spectaculum huius sordium atque luctus et tanti squaloris amitteret.

37

iam vero quod iter Romam eius mulieris fuisse existimatis? quod ego propter vicinitatem Aquinatium et Fabraternorum ex multis audivi et comperi; quos concursus in his oppidis, quantos et virorum et mulierum gemitus esse factos? mulierem quandam Larino adesse, atque illam usque a mari supero Romam proficisci cum magno comitatu et pecunia, quo facilius circumvenire iudicio capitis atque opprimere filium possit! nemo erat illorum, paene dicam, quin expiandum illum locum esse arbitraretur, quacunque illa iter fecisset: nemo quin terram ipsam violari, quae mater est omnium, vestigiis consceleratae matris putaret. itaque nullo in oppido consistendi potestas ei fuit: nemo ex tot hospitibus inventus est, qui non contagionem aspectus fugeret. nocti se potius ac solitudini quam ulli

Oppianicus¹ = Oppianicus the Elder

Oppianicus² = Oppianicus the Younger

aut urbi aut hospiti committebat. nunc vero quid agat, quid moliatur, quid denique quotidie cogitet, quem ignorare nostrum putat? quos appellarit, quibus pecuniam promiserit, quorum fidem pretio labefactare conata sit, tenemus. quin etiam nocturna sacrificia, quae putat occultiora esse, sceleratasque eius preces et nefaria vota cognovimus, quibus illa etiam deos immortales de suo scelere testatur, neque intellegit, pietate et religione et iustis precibus deorum mentes, non contaminata superstitione neque ad scelus perficiendum caesis hostiis, posse placari. cuius ego furorem atque crudelitatem deos immortales a suis aris atque templis aspernatos esse confido.